Izhaja vsak dan razen nedelj in praznikov.

Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale ave.

Office of publication: 2657 So. Lawndale ave. Telephone: Lawndale 4625.

LETO—YEAR XVI. Cena lista je $6.00. Entered as second-class matter January 28, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. Chicago, Ill., četrtek, 5. aprila (April 5), 1923. Subscription $6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 81.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

DEMOKRATSKI GARDIST SODNIK DEVER IZVOLJEN ZA ČIKAŠKEGA ŽUPANA.

Republikanska stranka je doživela zadnji torek strahovit poraz na volišču; Luseder je propadel z veliko manjšino.

SOCIJALIST JE DOBIL DVAKRAT VEČ GLASOV KAKOR V LETU 1919.

Chicago, Ill. — Zadnji torek je prebivalstvo čikaškega mesta imelo mestne volitve, na katerih mu je bilo izvoliti poleg nekaterih občinskih odbornikov, ki so prišli zadnjič v ožje volitve, mestnega župana, mestnega klerka in mestnega blagajnika. Vse te tri zadnje mestne uradnike je ljudstvo izvolilo na demokratskem volilnem listku. Za župana, ki mu je odločena štiriletna službena doba, je izvoljen demokratski gardist sodnik Dever. Dobil je nekaj nad stotisoč glasov večine nad svojim glavnim nasprotnikom Luederjem, ki si ga je postavila republikanska garda za kahdidata.

Tretji županski kandidat je bil socijalist Cunnea. Število glasov, ki jih je dobil ta kandidat dokazuje, da napreduje socijalistična ideja tudi med mestnim prebivalstvom. Kajti leta 1919. je dobil socijalistični kandidat okoli 20,000 glasov, zadnji torek pa po 'službenem' poročilu nad 40,000. Če prištejemo glasove, ki so bili na ta ali oni način izgubljeni, rečemo lahko, da je Cunnea dobil letos nad 60,000 glasov, torej dvakrat več kakor l. 1919.

Čikaško prebivalstvo tvori velika večina delavskega ljudstva. Ali odpor proti temu je presilen od strani velepodjetij in veleindustrije, ki jih zastopa ravno demokratska in republikanska stranka.

V zadevah čikaškega mesta je mnogo gnilega. Z davki, ki jih ljudje plačujejo mestni upravi, delajo kakor svinja z mehom. Greftarjev je vsepolno okoli mestne hiše in v njej.

Teh razmer ne more odpraviti človek, ki so si ga postavili ravno zastopniki velekapitalizma za svojega kandidata, pa naj bi bil še tako iskren in pravičen. Kdor gre z volkovi, mora tuliti z njimi.

Tako ni pričakovati izboljšanja mestnih razmer niti sedaj, ko je zmagal demokratski kandidat, niti bi ga ne bilo, če bi bil izvoljen kandidat republikanske stranke. Edinole tedaj, ko bo delavski zastopnik sedel na županski stolec čikaškega mesta, bo prebivalstvo lahko zatrdno verovalo v odpravo politične nesnage in gnilobe v mestni hiši.

Konflikt med Vatikanom in Španijo.

Papež je ukazal Španiji, da se ne sme ločiti od cerkve; vlada je padla; fašistovska vstaja grozi.

Madrid, 4. apr. — Epohalna kriza je zadela Španijo. Dežela se nahaja na pragu revolucije in civilne vojne, iz katere se izcimi nova, svobodna Španija ali fašistovska diktatura.

Liberalna vlada je včeraj padla radi konflikta s papežem. Vlada je hotela, da se parlament bavi z vprašanjem ločitve države od cerkve, toda španski kardinal in nadškof iz Saragosse je po naročilu iz Vatikana poslal ultimat vladi z grožnjo, da papež pretrga konkordat s Španijo, ako se loči od cerkve. Pretrganje konkordata pomeni civilno vojno med španskimi katoličani in vlado in vsi verniki, ki bodo podpirali vlado, bodo izobčeni iz cerkve.

Kralj Alfonz je naprosil predsednika vlade Alhucemasa, da ostane na krmilu saj začasno. Alhucemas je odgovoril, da ostane toliko časa, da se izvrše volitve za novi parlament. Stari parlament bo takoj razpuščen. Na drugi strani so fašisti v Španiji zagrozili s splošno vstajo, ako bo parlament razpuščen.

Trije revolucionarni delavci so bili včeraj ustreljeni v Barceloni.

Pregled večjih dnevnih dogodkov.

Amerika.

Demokrat Dever izvoljen za čikaškega župana. Cunnea je dobil 40,841 glasov.

Delavci so zmagali v nekaterih manjših mestih.

Brutalnosti newyorške državne policije razgaljene.

Kralji železnic priznavajo ogromno škodo, katero jim je povzročila stavka mehanikov.

Inozemstvo.

Delavci v Kruppovih tovarnah apelirajo na delavce vseh dežel, naj jih rešijo iz krempljev francoskega militarizma.

Katoličani v Rusiji priznavajo, da jim protesti iz inozemstva več škodijo kakor koristijo.

Velika kriza na Španskem. Papež zahteva, da cerkev ne sme biti ločena od države.

BRUTALNOSTI DRŽAVNE NEW-YORŠKE POLICIJE.

Iz poročila preiskovalnega odbora Newyorške delavske federacije.

Albany, N. Y. — (Federated Press.) — Newyorška državna policija ali konštablarija se je odlikovala s sirovostjo, brutalnostjo, nasiljem in pogaženjem ustavnih pravic državljanom, kadarkoli je bila v stavkovni službi. Tako poroča preiskovalni odsek Newyorške delavske federacije, ki je zbral vse podatke o lavorikah sramotnih čuvajev miru in reda.

Zaključek preiskovalnega odseka je, da je sistem državne policije gnil in škandalozen za državo. "V letih 1920 in 1921 je po vsej deželi izbruhnilo mnogo industrijalnih sporov," se glasi poročilo. "Biro za posredovanje in razsojanje, ki je bil kreiran v območju državne industrijske komisije, ni bil poklican, da mirno izravna spore, pač pa je bila poslana državna policija v mnoga mesta, dasi je krajevne oblasti niso marale. Delo policije je pa bilo tako nepostavno, brutalno nesramno in nasilno, da mora biti sramota za našo državo in ljudstvo mora izgubiti vsako zaupanje v avtoriteto. V juliju 1921. so državni policisti prijezdili v Corinth in vzlic protestu župana, mestnih odbornikov in mirovnega sodnika so pognali konje na ulične hodnike in pretepali državljane na desno in levo; stopili so v privatne prodajalniške prostore in izgnali na cesto ljudi, ki niso storili nič žalega. Zajezdili so konje v množice žena in otrok in na prav bezniški način psovali in žalili ženske. — Ravno tako so se obnašali tudi v Bufallu, kamor so prišli proti volji mestnih oblasti."

Odsek priporoča, da zbornica prepove državni policiji službo v krajih, kjer so delavske stavke v teku.

SLOVENSKI DIJAKI IZ MINNESOTE NA NARODNI TEKMI ZA PRVENSTVO V CHICAGU.

Kakor nam poročajo iz Aurore, Minn., je prišla skupina slovenskih dijakov s tamkajšnje višje šole začetkom tega tedna v Chicago na narodno tekmo za prvenstvo v žoganju, ki ga tu imenujejo "basket ball". Iz Aurore so odšli dijaki dne 1. aprila proti Chicagu, kjer mislijo ostati do sobote.

Omenjena igralna skupina sestoji iz naslednjih slovenskih dijakov: Matija Turk, Mike Sinko, Pavel Donkulovič, Anton Grebenc, Louis Glavan, John Oražen in Anton Smolič.

Ti igralci so si priborili prvenstvo na državni tekmi v Minneapolisu, Minn., in upati je, da si ga izvojujejo ta teden tudi tukaj v Chicagu.

VREME.

Chicago in okolica: V petek oblačno in mrzlo. Severnovzhodni vetrovi. Temperatura v zadnjih 24. urah: najvišja 37, najnižja 34. Solnce izide ob 5:26, zaide ob 6:20.

JOHNSON SE UTEGNE POTEGOVATI ZA PREDSEDNIŠKO NOMINACIJO.

Če bo Harding le preveč silil Združene države k vstopu v ligo narodov, se bo Johnson postavil takemu prizadevanju poreku.

KAKOR IZGLEDA, BODO IMELI REPUBLIKANSKI GARDISTI V VOLILNI KAMPANJI DELA ČEZ GLAVO.

Washington, D. C. — Če hoče predsednik Harding imeti še več razdvojenosti v republikanski stranki ter narediti senatorja Hirama Johnsona za nasprotnega predsedniškega kandidata, naj le posluša tiste, ki bi radi videli to deželo zapleteno v politične evropske zmešnjave.

Takega mnenja so vsi oni, ki vedo, kako misli Hiram Johnson, in ki so v stanu povedati, pod kakšnimi pogoji bo senator kandidiral proti predsedniku Hardingu, in ob kakšnih okoliščinah ostane pasiven v predkonvenčni kampanji.

Californijski senator je odšel v Evropo, da se še natančnje prepriča, kaj je pravzaprav mednarodno razsodišče v Hagu in da pove potem ameriškemu ljudstvu, kako slabo bi bilo za Združene države, če bi se vmešavale v politične zmede med evropskimi narodi. Ali tik pred njegovim odhodom v Evropo se je razširila govorica, da je prosil senatorja Mosesa iz New Hampshira, naj bo njegov vodja v volilni borbi in da je zagotovil predsedniku Hardingu svojo podporo, če bi ta hotel zopet kandidirati za predsednika.

Johnson je odločno proti temu, da bi se Združene države pripojile kot članice mednarodnega haškega sodišča ligi narodov. Kajti po njegovem mnenju bi bil to prvi korak, ki bi zavedel to deželo v evropske homatije.

Danes se pa vendar še ne da reči, da bi le tisto razsodišče dalo povod sporu med Johnsonom in predsednikom Hardingom. Ali Vsako drugo prizadevanje, ki bi stremilo še dalj, bi spravilo senatorja v hudo jezo ter ga naredilo za hudega nasprotnika, ki bi se z vsemi štirimi upiral Hardingovi renominaciji.

Če vpoštevamo dejstvo, da je med republikanci, ki so merodajni v političnih smernicah svoje stranke, cela skupina radikalnih in progresivnih članov, moramo reči, da bo republikanskim gardistom huda predla v prihodnjih predsedniških volitvah. La Follette in Borah sta vodilna duhova med temi zadnjimi. Oba sta možna kandidata za predsedniško nominacijo. Pričakovati je torej veliko vpitja in kričanja na republikanski konveneiji v prihodnjem letu.

In čimbolj bo videti, da se predsednik Harding nagiba tistemu krilu svoje stranke, ki ga zastopajo ljudje, kakor je Hughes, Root in drugi, tembolj se zdi političnemu opazovalcu, da stopi Hiram Johnson v predsedniško tekmo.

MILJONAR HULL IZVOLJEN ZA KONGRESNIKA.

Chicago, Ill. — Zadnji torek je bil v drugem kongresnem volilnem okraju izvoljen za kongresnika republikanski kandidat kandidat Morton D. Hull. To je bila edina kongresna volitev v državi in se je vršila vsled smrti kongresnika James R. Manna. Hull je imel za nasprotnika socijalista Seymourja in demokrata O'Haro.

Novega kongresnika prištevajo med miljonarje, vsled česar bo gotovo zastopal le interese svojih miljonarskih tovarišev in bratcev, ki se z vsemi štirimi upirajo prodiranju socijalistične ideje.

Rusi zasegli angleško ladijo.

London, 4. apr. — Tukaj poročajo, da so ruske topničarke zajele ladijo v Belem morju in jo odvedle v Murmansk. Angleški zastopnik v Moskvi je prejel navodilo, da protestira pri sovjetski vladi. Vzrok zajetja ni znan.

RAZBIJAČI UNIJ OBIRAJO ZDRAVNIKE IN ADVOKATE.

Cleveland, Ohio. — (Federated Press.) — Organizacija delodajalcev, znana pod imenom "American Plan Association", katere cilj je, razbiti strokovne unije in uveljaviti splošno odprto delavnico, je razposlala tisočerim zdravnikom in advokatom okrožnico z apelom, naj se pridružijo njeni kampanji za razbijanje unij. Okrožnica vsebuje dve prošnji. Prva je, da se zdravniki in odvetniki oglasijo s "konstruktivnimi sugestijami za izboljšanje razmer v industrijah", druga pa je, da prispevajo po $10 članarine. Ker je tudi med zdravniki in advokati še dosti "suckerjev", bodo razbijači unij vsekakor naredili lep denar.

KRALJI ŽELEZNIC CVILIJO; STAVKA JIH ŽENE V PROPAST.

Družba v Penni je morala najeti 30,200 skebov, da nadomesti 6000 stavkarjev.

TOŽNIKI ZA ODŠKODNINO ZAHTEVAJO DVANAJST MILJONOV DOLARJEV.

New York, N. Y. — (Federated Press.)—Kadar upravitelji trmoglavih železniških družb na Vzhodu, ki se nočejo pobotati s stavkajočimi mehaniki na temelju baltimorske pogodbe, govore s čakalnikarskimi poročevalci, tedaj pravijo, da ni stavka prinesla nobene škode; kadar pa gredo na sodišče in zahtevajo stalno sodno prepoved proti stavkarjem, tedaj pa izjavljajo, da je stavka za železniške družbe prava katastrofa.

To značilno dejstvo je prišlo na dan zadnje dni v New Yorku, kjer so upravitelji več železniških družb podali zaprisežene izjave, ki se imajo predložiti zveznemu sodniku Wilkersonu v Chicagu v oporo njihovim zahtevam, da se Daughertyjev "indžunkšen" proti stavkujočim železniškim mehanikom razglasi permanentnim.

Upravitelji družb so drug za drugim milo tožili, kakšno škodo je naredila stavka. Samo odškodnina, za katero jih tožijo odjemalci vsled pokvarjenega blaga v prometu in radi zamude na železnicah, znaša 14 do 20 miljonov dolarjev. George A. Foster, pomožni podpredsednik Lehigh Valley železnice v Pennsylvaniji, je izjavil, da je njegova družba morala najeti 30,200 mož za delo od 1. julija m. l., medtem ko v normalnem času ne potrebuje več ko 6000 delavcev; vrhutega je morala družba izdati desettisoče dolarjev za gardiste, ki čuvajo ničvredne skebe.

Železniška družba New York, New Haven & Hartford je izgubila vsled štrajka $2,537.507 na zamudi in pokvarjeni opremi, kakor je izjavil njen upravitelj C. A. Bardo. Upravitelj je tudi priznal, da je potniški promet padel za 75 odstotkov, odkar traja stavka.

OLJNI SLEPARJI NA DELU.

Washington, D. C. — Feder. Press. — Oljni sleparji z glavnim sedežem v Texasu in Oklahomi ožmo veliki ameriški narod za $100,000 na dan, kakor poročajo uradniki poštnega in pravosodnega departmenta, ki so pravkar pričeli kampanjo, da zatro to zločinsko početje.

Naši ljudje naj si zapomnijo tole: Če so kje kaki oljni razpečevalci oljnih delnic ponujat tiste delnice, naj jih nemudoma naznanijo oblastim. S tem store dobro sebi in drugim.

Konflikt med socialisti in fašisti v Avstriji.

Dunaj, 4. apr. — Oborožena delavska straža, obstoječa iz kakih 400 mož, katero so organizirali socialisti v obrambo proti avstrijskim monarhistom in fašistom, se je včeraj spopadla z 200 oboroženimi fašisti v hribih južno od Dunaja. Policija, ki je prihitela na lice mesta v avtomobilih, je vstavila boj, ki je trajal eno uro. Samo dva fašista sta bila ranjena.

KAKO MISLI BABSON ZAGOTOVITI MIR V PREMOGOVNI INDUSTRIJI.

Po njegovem mnenju bi bilo treba razdeliti deželo v pase odprtih in zaprtih delavnic ter nastaviti vladno komisijo za občinstvo.

NJEMU SE ZDI, DA SE OBETA DEŽELI PONOVNA PREMOGARSKA STAVKA. TO POMLAD.

Wellesley Hills, Mass. — Statistik Roger W. Babson ima svoje posebne pomisleke in nazore glede na položaj v premogovni industriji ter meni, da bi se dalo rešiti to vprašanje na naslednji način.

"Če bomo imeli vreme, kakor ga nam kaže pratika, bo mogel vsakdo dobiti po 1. aprilu toliko premoga, kolikor ga potrebuje. Ali vseeno se lahko vprašamo: Ali je vprašanje premogovne industrije rešeno? Odgovor na to vprašanje se glasi: Ne, ni rešeno," pravi statistik Babson. "Mi smo precej podobni človeku, ki je imel v strehi veliko luknjo. Kadar ni bilo dežja, ni popravil svoje strehe. Ko pa je jelo deževati, je ni mogel. Za posledico te brezbrižnosti in lahkomiselnosti imamo potem tole: Spomladi zadirčno govorjenje med trgovci s premogom in pa premogovniškimi baroni: poleti stavka, in pozimi dejansko pomanjkanje premoga, visoke cene in splošno zmrzovanje.

"In sedaj izgleda, da se ta žalostna zgodovina iznova ponovi. Obeta se nam ponovna premogarska stavka v tej pomladi. Če se to zgodi, potem bomo prihodnjo zimo zopet doživeli pomanjkanje premoga, visoke cene in zmrzovanja.

"V zadnjih dvajsetih letih je bilo šest takih zastankov v premogovni industriji. In to je menda že dovolj. In če si od blizu ogledamo ta problem, utegnemo priti do končne rešitve. Če pregledamo zgodovino tistih šestih stavk, vidimo, da so si skoro vse do pičice enake. V vsakem slučaju so imeli premogarji in lastniki nekaj, o čemer so bili uverjeni, da je vredno odpora. Vselej je posegla vlada vmes ter poizkušala priti zlu vokom s tem, da je nastavila tozadevno komisijo.

"L. 1897. so bile simpatije naše javnosti na strani premogarjev, ki so imeli v resnici pravične zahteve. L. 1922. so bili premogarji takorekoč osamljeni, in prav težko je bilo določiti, na kateri strani je bila pravica, ali na strani premogarjev, ali na oni premogovniških lastnikov. (Statistik se v tem oziru jako moti. Odkritja, ki so prišla zadnji mesec o premogovniških smetarjih na dan, bi ga bila lahko poučila, kdo bi rad odiral premogarje in ostalo ljudstvo.—Op. ured.) Obe stranki imata sedaj mogočno bojno mašino, in kakor se zdi, vodi obe isti nagib — dobiti zase vse, kar morejo, in dati od sebe kolikor najmanj morejo. (G. statistik je tudi v tem mnenju napak. Saj mora biti znano vsakomur, da zahteva premogar le tisto, kar mu gre — pošteno plačo — a premogovniški baron pa si želi suženjsko delavstvo in ljudsko mošnjo.—Op. ured.)

"V premogovem problemu so prizadeti trije činitelji v narodnem življenju. Premogarji in lastniki so naglas poudarjali vsak svoje pravice ter jih zahtevali z vso odločnostjo. Jaz bi rad predložil platformo za najvažnejšo stranko v tem sporu — splošno občinstvo.

"Lastnikom ne more prinesti njih dokazovanje zadoščenja, ker je sedanja metoda njih obratovanja slaba in napačna. Njim nese namreč polletno obratovanje ravno toliko ob dvojnem dobičku, kolikor bi jim celoletno ob normalni koristnosti. Poleg dvojnega dobička imajo še pol leta počitnic.

"Premogarske nakane so dobro preračunjene in zasnovane, kolikor se tiče jo premogarskega blagostanja. Premogarji bi radi videli, da bi vlada prevzela vse

(Dalje na 3. strani.)

RUSIJA PAZNO SLEDI PROCESU PROTI KOMUNISTOM V MICHIGANU.

New York, N. Y. — (Federated Press.) — Kablogrami iz Moskve sporočajo, da sovjeti pazno sledo procesu proti Fosterju v Saint Josephu, Mich. Zinovijev, predsednik izvrševalnega odbora tretje internacionale, piše v "Pravdi", da proces znači novo ofenzivo ameriških finančnikov proti organiziranim delavcem. "Foster je obtožen, da je kriminalni sindikalist," piše Zinovijev, "zaj pa so navadni člani Ameriške delavske federacije, ki so vrženi v zapor in tudi linčani — kot se je zgodilo v Arkansasu — kadar so na štrajku!"

ZUNANJI PROTESTI SO ŠKODILI VIKARJU.

Katoličani v Rusiji priznavajo, da so protesti več škodili kot koristili obsojencem.

Moskva, 4. apr. — Ako bi bili državniki Poljske, Španije, Anglije in Amerike ter mnoge organizacije v inozemstvu molčale, bi bil katoliški generalni vikar Buškavič iz Petrograda najbrž pomiloščen od smrtne kazni kakor je bil nadškof Zepliak. Tega mnenja so danes katoliški krogi v Sovjetski Rusiji. Protesti, ki so prišli od zunaj, posebno od poljske vlade, židovskih rabincev in takozvanih delavskih reformatorjev v Angliji, so razpalili javno mnenje v Rusiji, ki je potem zahtevalo, da se brez odloga izvrši smrtna obsodba. Ali nam bodo prerevolucionarji iz vse Evrope ukazovali, da ne smemo kaznovati naših sločincev? To vprašanje, ki ga je s ogorčenjem zastavilo moskovsko časopisje, je zapečatilo usodo obsojencev.

Vikar Buškavič, ki je bil 18 let gate poljske rodbine, je bil eksekutiran dne 31. marca. Katoliški duhovni v Rusiji so izza procesa postali zelo previdni. Niti v eni cerkvi ni bilo izgovorjeno Buškavičevo ime na velikonočno nedeljo; najmanjšega protesta proti eksekuciji in najmanjše kritike zoper sovjete ni bilo slišati v pridigah.

Zastopnik angleške vlade Robert Hodgson je vrnil sovjetski vladi noto, ki vsebuje odgovor na protest proti smrtni obsodbi nad Buškavičem. Hodgson je pojasnil, da angleška vlada ne more sprejeti tako ostrega odgovora. Čičerin je v noti dejal, da Anglija, ki je prelila reke krvi v Indiji, Egiptu in Južni Afriki, ima najmanj pravice protestirati v "imenu človekoljubja".

Apel Kruppovih delavcev.

Prosijo delavce vsega sveta, naj jih rešijo iz jarma francoskega militarizma.

Essen, okupirana Nemčija, 4. apr. — Delavski svet Kruppovih tovarn je naslovil na delavce vseh dežel apel, naj store vse, kar je mogoče, da rešijo delavce v Porurhrju iz krempljev francoskega militarizma. "Umor enajstih delavcev zadnjo soboto v Essenu je bil izvršen v istem barbarskem duhu kakor umor miljonov mož v zadnji vojni," se glasi apel, ki nadalje poudarja, da Kruppove tovarne ne služijo več militarizmu za izdelovanje morilnega orodja, temveč miru in koristnemu delu.

Danes se je vršil pogreb enajstih delavcev, ki so jih ustrelili Francozi v soboto. Pogreb je bil velikanska tiha demonstracija. Vseh 55,000 delavcev iz Kruppovih tovarn se je udeležilo izprevoda. Francozi niso motili pogrebcev.

London, 4. apr. — Londonsko časopisje obsoja umor enajstih nemških delavcev v Essenu. "Daily News" piše: "Ali Francija hoče, da jo zgodovina primerja s Španci v Nizozemski, z Avstrijci v Italiji in Nemci v Belgiji? Krvava kopelj v Essenu je predhodnik nove krvave povodnji v Evropi, razen če delavci rebelirajo proti blaznosti, ki vleče civilizirani svet v propast."

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (razven Chicago) $5.00 na leto. $2.50 za pol leta in $1.25 za tri mesece; Chicago $6.50 na leto, $3.25 za pol leta, $1.65 za tri mesece, in za inozemstvo $8.00.

Naslov za vse, kar ima stik z listom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovenic National Benefit Society.

Owned by the Slovenic National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada $5 per year; Chicago $6.50, and foreign countries $6.00 per year.

"MEMBER of The FEDERATED PRESS"

Datum v oklepaju n. pr. (March 31-23) poleg vašega imena na naslovu pomeni da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

ČESTNI PROBLEMI.

O tem ni dvoma, da Amerika potrebuje še veliko, izredno veliko dobrih cest, da bomo lahko govorili, da imamo dobre ceste v Ameriki. Dobro cestno omrežje je še tako redko, da se ne more govoriti o dobrih cestnih zvezah. Zategadelj tudi pametni ljudje ne nasprotujejo gradnji dobrih cest, ker od dobrih cest ne bodo imeli koristi le farmarji, ampak koristile bodo vsem.

Pomlad je tukaj in seveda cestni problemi so na dnevnem redu v vseh državah križem Unije. Zanimivo pa je, kako se o teh problemih razpravlja v raznih velikih dnevnikih.

Kakor je prohibicija postala politično vprašanje, ravno tako so gradnjo cest zavlekli v politiko. Na pr. v neki državi priporoča governer, naj se izdajo državne obveznice, da se tako dobi potrebni denar za gradnjo dobrih cest. Takoj se oglasijo njegovi politični nasprotniki in izjavijo, da se ne sme izdati tudi za en cent obveznic za gradnjo dobrih cest. Na to naštevajo vzroke, ki so seveda prav otročji, in človek se čudi, da odraščeni ljudje prihajajo s takimi argumenti v javnost. Tako neki nasprotnik piše, ako se dovoli denar za dobre ceste, tedaj nastane pomanjkanje stavbinskih delavcev, kajti stavbinski delavci bodo gradili ceste. Stanovanja se bodo podražila, ker stavbinski delavci ne bodo gradili hiš, ampak bodo delali ceste. Promet na železnicah bo oviran, ker bodo na železnicah prevažali samo materijal za gradnjo dobrih cest. Tisti, ki je tako argumentiral, najbrž še ni nikdar videl, kako se grade ceste in hiše. Pri gradnji cest potrebujejo izredno veliko število težakov, to je navadnih delavcev, rokodelcev pa zelo malo. Pri gradnji hiš je prav narobe. Tukaj najdemo izredno veliko število rokodelcev in v primeri z rokodelci malo težakov. Pri gradnji cest, poišče podjetnik materijal v najbližnji okolici in ga dovaža sam s tovornimi avtomobili. Posluži se redkokdaj železnice in le tam, kjer je oddaljenost tako velika, da se ne more poslužiti tovornih avtomobilov za prevažanje potrebnega materijala.

V neki drugi državi obljubujejo profesijonalni političarji, da bodo zgradili ceste, ne da bi bilo treba povišati davkov. Take obljube so prazne. Ako se ne povišajo davki, se tudi ne bodo zgradile ceste, kajti ceste stanejo denar in do danes se še niso najdli podjetniki, ki bi gradili ceste zastonj.

Vsi taki argumenti so napeljavanje vode na mlin političarjev. Tem političarjem ni za ceste, ampak njim se gre, da bodo izvoljeni v javne urade.

Medtem ko se prepirajo političarji med sabo v velikih dnevnikih o cestnih problemih, pa farmarji čakajo in čakajo, kdaj bodo zgrajene ceste, ki jih zvežejo s tržnimi središči. In tako čakajo z njimi vred tudi konzumenti v industrijskih središčih, kdaj postavijo farmarji svoje produkte na trg, da jih ne bo treba plačevati po visokih cenah.

Gradnji dobrih cest in vodnih potov niso naklonjeni privatni železniški interesi, kajti dobre ceste povzročijo, da farmarji sami pripeljejo produkte na tržna središča. Dobrih cest ne marajo tudi komisijonski interesi, kajti če se zgrade dobre ceste, ne bodo farmarji potrebovali komisijonskih interesov, da spravijo svoje produkte v denar. So pa še drugi privatni bizniški interesi, ki ne vidijo radi, da bi farmar s svojim tovornim avtomobilom dovažal svoje produkte naravnost na trg.

Vsi ti privatni interesi kriče na ves glas, da žele, da se zgrade dobre ceste. Kadar pa pridejo cestni problemi na dnevni red, tedaj so pa v opoziciji proti gradnji cest in prihajajo na dan z najbolj neumestnimi ugovori samo zaradi tega, da se gradnja cest zopet zavleče za par let.

To zavlečevanje se lahko opazi od leta do leta. Kajti tistih par tisoč milj ceste, ki jo zgrade vsako leto v raznih državah, ne zasluži, da se govori o gradnji dobrih cest. Da imamo dobre ceste, bomo lahko govorili šele takrat, kadar bo cestno omrežje po deželi saj tako gosto, da se bodo dobre ceste križale tudi zunaj mest na vsaki sekciji. Da dobimo tako cestno omrežje, bo vzelo še veliko let, ako bodo ceste gradili s tako polževo hitrico, kot jih grade zdaj.

SLIKE IZ NASELBIN.

St. Helena, Cal. — Priloženo pošiljam $2.50 za obnovitev predplačila na priljubljeno mi "Prosveto", katero ljubim bolj kot na ražnju pečenega janca. Zlasti se mi je list priljubil, odkar so se naše rojakinje pričele oglašati pod naslovom "Naše družinske razmere". Tako priobčanje prav nič ne škoduje, temveč je v podnk. Vsak trezno misleči moški kakor ženska se mora strinjati s stvarnim razpravljanjem, tako se strinjam jaz z rojakinjo "od nekod", ki se je oglasila v št. 63. Če bi ljudje vpoštevali to, kar ona priporoča, bi nedvomno odgojili boljšo mladino.

Torej svetujem, da bi nikar ne zavrgli podučnih dopisov.

Tu živimo na farmah. Največ je zasajeno s sadnim drevjem in vinogradi. Sadno drevje prav lepo kaže to spomlad, drevje je že par tednov v cvetju, kar daja naravi pravo krasoto in izgleda tako, kot bi človek živel v pravljičnem Adamovem raju. Tudi trta je že pričela poganjati, pa ne moremo še sklepati, kak bo pridelek. Če ne bo mraza, upamo, da bo dobro obrodila, a mraz prav rad pride meseca aprila, bomo o tem govorili rajše pozneje. Sedaj že od Božiča sem nimamo dežja in prav topli dnevi so kot v juliju. Kupci za grozdje so že zdaj na nogah in človeku se kar čudno zdi, da se že tako zgodaj pogajajo za grozdje.

S pozdravom! — **Kate Brozovich.**

Joliet, Ill. — Le tu in tam mi uide kak izlis lista "Prosvete". Prvo seveda pregledam po vseh kotih za dopisi, a iskanje je zaman, da bi našel kaj iz Jolieta. Rojaki bi morda mislili, da smo se vdali spanju pravičnega ali da nam je zmrznilo črnilo. Četudi je morda tako, mene je vendar narava zbudila vsaj toliko, da sem se prebudil iz spanja in opazil, da se je tudi črnilo stalilo. Torej na delo.

Za nas delavce so najzanimivejše razmere o delu, radi česar jih malo opišem, kake so tu. Z delom je še precej dobro, le zaslužek je bolj pičkav. Pa kaj nam če groš, samo da nas kapitalisti pustijo garati ničmanj kot 12 ur dnevno. In da zaslužimo le za borno hrano ter ostane še kak dolarček za cerkev. Cerkev moramo podpirati, če si prav malo pritrgamo na hrani. Tako mora biti, saj so gospod tako rekli!

Dovolj je ljudi v naši naselbini, ki dolgujejo gotove vsote na svojih domovih, toda gospodom kolektorjem od cerkve se nočejo odpovedati. Še za tisti dolar se rajše zadolžijo, samo da je dopolnjena šesta cerkvena zapoved, katere pa v domovini nismo poznali. Pa naj še kdo reče, da nismo pohlevni in bogoljubni? Čast, komur gre.

Z društvi pri nas dobro napredujemo, saj rojakom po širni Ameriki je že znano, da imamo kar štirinajst društev, spadajočih k različnim jednotam. Dvoje teh društev spada k S. N. P. J., ki napredujeta v splošno zadovoljstvo članov. V naselbini sem že bil, ko se je ustanovljalo prvo teh društev in ostalo mi je v spominu, kake zapreke so imeli ustanovitelji od strani nepremišljenih ljudi. Neke žene so se pogovarjale, češ, kaj za božjo voljo bodo rekli gospod, ko bodo izvedeli, da se je v Jolietu ustanovilo društvo tistih grdih "cincilistu". Par let po ustanovitvi je društvo imelo prvega mrliča. Umrla je neka članica in njen mož je šel v župnišče naznanit smrt svoje žene, ker je želel, da jo pokoplje po cerkvenih obredih. Župnik je rekel: "Naj že bo, ker je bila sprevidena s svetimi zakramenti in storil bom vse, toda naprej mi morate plačati $17. — Nekoliko zakasnil sem se bil, in ko se je pričel sprevod premikati proti cerkvi sem jih šele dohitel. V radovednosti so tedaj pričele žene stikati glave in neka je rekla drugim: "Še en anarhist se pelje. Ta tudi spada k cincialistom." Ženica je bila tako sveta, da se še besede "socialist" ni upala izgovoriti.

Dospel sem do cerkve in tedaj opazil, da so člani zelo razburjeni, pa vprašam, kaj se godi. Pa je rekel eden: "Ne smemo noter, ker imamo regalije S. N. P. J. Kaj nam je storiti?" — Župnik je odšel, mi tudi. Predsednik društva je tedaj čital zadnji pozdrav pokojnici in tedaj so se ženice pričele trkati na prsa, šepetaje si: "Jejmene, saj imajo tudi svojega gospoda!"

Čas poteka in razmere se izpreminjajo. Bolj in bolj se jasni med Slovenci. Videli so, da S. N. P. J. deli iste ter celo bolj dobrosrčne podpore kot katoliška organizacija ter da ta organizacija nima proti prepričanju članov ničesar, samo da plačajo mesečnino, pa so vsi enakopravni. Upoštevati je torej treba pravila, pa je vsak preskrbljen za slučaj nesreče. Če bomo s svojo organizacijo tako napredovali, dospemo z njo v bližnji bodočnosti do viška popolnosti, kolikor je mogoče v današnjem družabnem redu. — **Poročevalec.**

Bolivar, Pa. — Ko sem dospel za delom na Bolivar, je sprevodnik naznanil ime postaje in sem stopil iz vlaka, sem prvo šel pogledat mestece. Bolivar je poleg železniške postaje ob reki, ki se izteka v Pittsburško jezero.

Sprehajal sem se tako po mestu in nisem vedel, kjer se nahajajo rovi. Na poti me sreča neznani človek in me uljudno pozdravi s "Halo brat!" Med pogovorom sem ga vprašal, kje so rovi in pokazal mi je čez reko, kjer stoje "Garfield" neunijske majne, tostran pa so unijski rovi pod okriljem U. M. W. of A., h kateri sam pripadam. Poda sem se do rova, vprašal za delo in ga tudi dobil. Svojega tovariša sem vprašal zaradi stanovanja in vpraševala sva radi Slovencev, če jih je res tu precejšnje število. Slednjič izveva za stanovanjsko hišo neke litvinske rodovine in v bližini sva zagledala rdeče zastavice z napisom "Slovenski pečlarski klub št. 99½, Bolivar." Vstop so dovolili šele tedaj, ko povem, da sva organizirana. Takoj smo se spoznali kot sobrata, posedli za mizo in bila sva postrežena z vsem dobrim. Takoj sva se tudi s tovarišem vpisala v njih klub, dali smo si roke v znamenje, da smo enako organizirani.

Tu je precej Slovencev, ki se dobro razumemo med seboj. Tudi društvo imamo, ki pripada pod okrilje S. N. P. J.

Rojak iz Cairnbrooka je pisal v št. 62 Prosvete, da ne svetuje rojakom, da bi hodili v Somerset okraj za delom, ker tam slabo delajo. Rojaki, upoštevajte njegov nasvet in jaz sam vam priporočam, da ne iščete dela tam, kjer so delavske stavke. V Cairnbrooku in okolici je stavka še od 1. aprila lani. Rojak piše, da so se večinoma vrnili na delo, samo nekaj Poljakov da je še na stavki. To mu pa ugovarjam, ker več kakor 400 zavednih delavcev različne narodnosti še stavka. Šli smo v druge kraje iskat poštenega dela in ne pletemo biča, da bomo sami z njim tepeni. O vojni v Evropi so že mislili, da jo ne konec in res je trajala štiri leta, toda končala je in tako bo konec tudi stavke, rojaki.

Dne 19. marca smo imeli člani pečl. kluba sejo. Vstali smo, ko je predsednik udaril s kladivom ob mizo in je brez vsakega uvoda povedal, da se bliža Velika noč ter se bliža s tem obilo sitnosti. Radi tega smo izvolili odbor, da preskrbi radi kuhe in peciva ter velikonočnih piruhov. Dela bo mnogo posebno vsled tega, ker je neka dopisnica povedala, da imamo pečlarji umazane lonce. Pri nas še ne. Vode je dovolj za pomivanje, torej bomo poskrbeli, da ne bo noben lonec umazan. Za klub 99½ — **A. S.**

Pismo iz starega kraja.

Bohinjska Bistrica, Jugoslavija. — Po dolgih letih molčanja se zopet oglasim v prvi vrsti zato, da se zahvalim slovenskim rojakom in naprednim društvom: Jugosl. narodni dom v Elyju, Minn., "Grintovec", št. 21 Z. S. Z. in "Prvi majnik" št. 268 SNPJ. ter posameznim rojakom za darove meni in moji družini, kar mi je bilo v veliko pomoč. Od J. S. N. D. sem prejel $36.40, od društva "Grintavec" $17.20 in "Prvi majnik" $6. Posebno se zahvalim rojaku Jakobu Kunstelju, ki mi je do tega pripomogel. Obrnil sem se bil namreč s pismom na njega.

Sedaj sporočim nekoliko o nesreči, ki nas je zadela dne 15. julija lanskega leta. Ob četrti uri popoldne je izbruhnil požar pri gostilničarju Gašparju Arhu na Bohinjski Bistrici. Požar je nastal v kozolcu in se razširil z veliko naglico, k čemur je pomagal silen veter. V teku ene ure je bilo v plamenu 27 hiš in poleg tega gospodarska poslopja. Tako nas je bilo 45 družin brez strehe in stanovanj. Rešili smo samo živino in nekaj bolj potrebne obleke, nekateri pa celo nič. Vsi zbegani so bili ljudje, kajti polovica prebivalcev je bilo brez strehe in stanovanj. Bili smo kakor vojni begunci. Poleg vsega tega so pa še prihajali razni inženirji, profesorji in druga gospoda. Vse polno je bilo načrtov, raznih komisij in še več pa obljub, da bo država priskočila na pomoč. Čakali smo dva meseca, potem smo šele spregledali, da nas samo "farbajo." Začeli smo s popravljanjem, da smo za silo in s trudom zgradili toliko, da smo pozimi doma.

Posebni občinski odbor je drugi dan po požaru ocenjeval škodo posameznih posestnikov. Pri nas so cenili škode za 465,000 kron, skupno škodo pa so ocenili na 3,400,000 kron. Ta požar je bil nekaj strašnega, kakor še nisem doživel; trpljenje ljudi je bilo veliko.

Pisati moram tudi nekaj o razmerah in življenju delavca v Jugoslaviji. Vse mučijo zelo visoki davki in grozovita draginja. Delavske plače so napram cenam življenjskih potrebščin naravnost sramotne. Navadnemu delavcu plačujejo za osemurno delo od 120 do 180 kron, za kilogram prašičje masti pa je treba plačati 184 kron. Kilogram sladkorja je 108 kron, moška obleka od 4,000 do 6,000 kron. Poleg vse te draginje pa še vlada naklada davke naravnost brez ozira na to, če bo ljudstvo davke zmoglo. Najrazličnejše davke so uvedli, da človek sam ne ve, zakaj plačuje. Tako imamo osebni davek, invalidni davek, dohodninski davek, zemljiški, hišni-najemniški davek itd. Vrhu vsega tega vlada zna tudi pridobiti na carini, ki je zelo visoka.

Pred volitvami v državno skupščino so se vršili razni shodi. Vseh vrst govorniki so nastopali in vsak je obljubljal sam med in mleko. Saj vemo, kadar so pri državnih jaslih, potem pa pozabijo na vse to, kar so obljubili. Na volilni listi je nastopilo kar osem različnih strank. — **Matevž Polajnar,** Boh. Bistrica št. 47.

Bodite previdni pri kupovanju farm!

New York. — (Jugoslovanski oddelek F. L. I. S.) — V tej deželi je še vedno mnogo nerazvite zemlje, primerne za poljedelstvo, dasi treba priznati, da so časi že minuli, ko je bilo v Združenih državah na razpolago polno prvovrstne ledine, ki se je dala izorati brez posebnih težkoč. Ali ne glede na ogromne polpuščave na zapadu, ki so primerne le za pašnjo, je še vedno na razpolago okoli 270 miljonov akrov, ki so primerni za obdelovanje in obstojajo iz gozdov in rovt, ali pa iz zemlje, ki potrebuje osušenja ali namakanja, oziroma iz drugih vrst ledine. Za bodoče farmarje, ki hočejo orati ledino, je torej še vedno dosti zemlje na razpolago.

Večinoma je ta nerazvita zemlja še vedno javna last, in posebni zakoni določajo pogoje, pod katerimi morejo zasebniki priti do takih javnih zemljišč, takozvanih "homesteads". Mnogo te nerazvite zemlje pa je tudi privatna last posameznikov, družb in korporacij, železnic in Indijancev.

Naravno je torej, da igrajo privatne družbe precejšnjo ulogo v naseljevanju nerazvitih zemljišč. Te družbe, znane "colonization companies", "Settlement companies" ali skratka "land companies", prodajajo kosoma večje skupine neobdelane zemlje, ki naj se razvijejo v farmarsko kolonijo. Take farmarske kolonije so dostikrat uspele, mnogokrat pa so končale v bridko razočaranje za vse prizadete. Zgodovina našega priseljeništva beleži mnogo slučajev, kjer so ljudje, ki bi radi prišli do svoje farme, potrošili zastonj svoj denar in svoje muke. Ob primernih okoliščinah in ob strokovnem, vestnem in poštenem šolstvu je uspeh mogoč, in zasluga naseljeniških družb za razvoj neobdelanih zemljišč je brezdvomno velika. Ali neuspehi, kar jih je bilo morajo poučiti ljudi, naj bodo skrajno previdni pri kupovanju nerazvitih zemljišč za farmarje.

V svojem tozadevnem poročilu poljedelski department takole opisuje delovanje mnogih izmed teh naseljeniških družb:

Mnogo izmed teh kompanij išče svoje odjemalce med ljudmi z majhnim kapitalom, posebno med tujerodci in drugimi ljudmi, ki ne poznavajo razmer v oni pokrajini, kjer zemlja leži. Kompanija dostikrat organizira farmarsko kolonijo za posebno narodnostno skupino, ali za prebivalce kake posebne ameriške industrijalne naselbine. Družbe oglašajo po časopisih, dostikrat celo v starem kraju, in pošiljajo in delijo cirkularje in brošure med dogledne kupce.

Mnogi izmed teh poslednjih so bili poljedelci že v starem kraju, nimajo pojma o pijonirskem obdelovanju zemlje. Skoraj vedno imajo ti kupci le toliko kapitala, da zadostuje za prvi obrok kupnine in nakup malo poljedelskih priprav. Ako ti naseljenci nimajo potrebne izkušnje za obdelanje celine in malo kapitala, je neobhodno potrebno, da imajo na razpolago obsežne in liberalne vire kredita, tako da bodo v stanu obtičati na zemljišču, dokler isto ne obrodi zadosti za življenje in za kak denarni dohodek. Mnogo kompanij se obvezuje priskrbovati kredit in vsa potrebna navodila in nadziranja, dokler ne bo farmar izven pijonirske stopnje.

V teoriji vse to izgleda lepo in bi moralo delovati v korist obeh, prodajalca in naseljenca, in zgodilo se je mnogokrat, da je stvar zares uspela. Dostikrat pa se stroški za prodajanje in popravljanje zemljišča, dodatno z upravnimi stroški kompanije, toliko nakopičijo, da postane kupnina večja, kot jo zasluži rodovitnost dotične zemlje. Ako se naseljencem nudijo liberalne kreditne olajšave, je pa na drugi strani prav mogoče, da je obrestna mera visoka in da so roki za povračilo prekratki v razmerju s pridelovanjem letine. Ker mora naseljence v prvi vrsti paziti na to, da mu vknjižba (mortgage) ne zapade, ga to prizadevanje dostikrat ovira, da bi razvil in opremil svojo farmo, in tako je on obremenjen z brezupnim dolgom. Mnogo kompanij ima navado, da ne izročijo lastninske listine (deed), dokler ni plačana polovica kupnine, in si s tem pridržujejo lastninsko pravico do zemljišča. Ako naseljeni farmar ne more izpolniti neugodnih kreditnih pogojev in je prisiljen zapustiti farmo, more kompanija prodati isto komu drugemu brez vsake ovire.

Mnogo železniških družb in drugih velikih zemljiških posestnikov daje obdelovati sredi zemljišč, ponujenih na prodaj, posebne farme, ki naj služijo kot vzorec. Ako te vzorne farme služijo za to, da nazorno prikažejo izdatnost dotičnih zemljišč na zdravi gospodarski podlagi, potem so jako koristne. Ali ako jih obdelavajo brez ozira na stroške produkcije in uprave, ako dogledni kupcem pokažejo le izbrane vzorce najuspešnejših pridelkov in se jim nič ne pove o neuspešnih letinah in drugih težkočah, potem te vzorne farme služijo le namenu, da omamijo dozdevnega kupca, ne pa da mu dokažejo, kak uspeh utegne doseči navaden farmar, ki razpolaga le s skromnim kapitalom in je popolnoma odvisen od pridelkov farme.

Ogled na licu mesta je takorekoč bistven del pri kupovanju farme, in kompanije navadno vabijo voljne kupce, da si pridejo ogledat zemljišče. Nekatere družbe organizirajo izlete s posebnimi Pullman karami pod svojim posebnim vodstvom. Poskrbljeno je za pogostovanje klijentov in celo kakšenkrat za postranske zabavne izlete. Ali stvar je tako napeljana, da si klijenti morejo ogledati le to, kar kompanija želi, da vidijo, in kar je neugodno, se skrbno zakriva. Izletnikom ne dajo prilike, da bi poizvedeli od domačinov, kake cene in okoliščine tam prevladujejo. Stroški za izlet, zabavišča, klube itd. gredo seveda na račun kupnine za nerazvita zemljišča. Za isto ali še manjšo kupnino bi človek utegnil dostikrat kupiti enako rodovitne, že obdelane farme, ki so na prodaj.

1500 LET STARE RAZVALINE ODKRITE V MEHIKI.

Merida, Jukatan, Mehika.—Dr. Syvanus G. Morley, ameriški arheolog, je pravkar odkril ostanke "civilizacije" Indijancev rodu Maja v tukajšnji okolici, ki je cvetela pred 1500 leti. Med razvalinami so ostanki piramid, platform, teras, ulic in tlakanih cest ter velikega prostora za igre, ki je bil obdan s 30 čevljev visokim in 25 čevljev debelim zidom. Morley je odkril tudi naravni vodnjak, ki je 70 čevljev globok in ima 170 čevljev v prerezu. Dno vodnjaka je pokrito s človeškimi kostmi. Morley smatra vodnjak za žrtvenik, v katerega so majaški duhovni metali mlada dekleta v dar bogovom, kadar so jih ob suši prosili za dež.

Pariz. — Italijanski arheolog Gaspare Nicotri je te dni odkopal tempel boginje Venere na gori San Giuliano v Siciliji. Tempel je čudovito dobro ohranjen.

Moskovsko gledišče v Chicagu.

Sijajni uspeh prve predstave.

Premijera "Car Fjodor Ivanovič", s katero se je osebje Umetniškega gledišča iz Moskve prvič predstavilo Čikažanom v Great Northern teatru v torek zvečer, je bila neprekosljiv dramski triumf. Kritika, ki je ponavadi zelo ostra napram tujcem, je dala Rusom priznanje, kakršnega še ni dobila nobena gledališka organizacija pred njimi.

Tako perfektnega igranja še ni bilo na čikaškem odru; take popolne umetnosti v kretnjah in izražanju karakterjev še niso pokazali nobeni, tudi najboljši igralci, ki so kdaj nastopili v tem velikem mestu.

Devet desetink gledalcev ni razumelo jezika igralcev, kljub temu so razumeli drama — in v tem je velika umetnost igranja. Česar ni povedala nerazumljiva beseda, je povedala kretnja in ekspresija; vsem onim, ki ne razumejo ruskega jezika, je bila predstava kakor najpopolnejši kino, samo bolj živ in tisočkrat bolj zanimiv.

Gledišče je bilo polno. Tudi takozvana boljša družba je prišla — in pokorila se je diktaturi moskovskih umetnikov: salonskih oblek in drugega lišpa ni bilo! Lesk demantov ni motil igralcev. Župan Thompson in policijski šef Fitzgerald sta sedela skupaj v loži. Balkon in galerija sta bila polna gledalcev, katerim se je na obleki in obrazih poznalo, da so delavci. Začetek je bil točno ob osmih, nato so bili zaprti vsi vhodi. Kakih dvajset oseb je zamudilo prvo dejanje, ker so prišle prepozno. Neki Rus v oguljeni sukni se je jokal, ker je zamudil. V gledišču je bil najlepši mir. Par gledalcev se je spozabilo in so zaploskali med potekom igre, toda en sam svareč glas jih je spomnil na železno pravilo in aplavz je prenehal kakor bi odrezal. Šele na koncu predstave si je dalo občinstvo duška v polni meri: gromoviti aplavz je trajal malone petnajst minut.

"Car Fjodor Ivanovič" je drama v treh dejanjih, ki riše nesrečnega vladarja, sina Ivana Groznega, slabiča prve vrste, pobožnega stvora, ki se trese pred velikimi odgovornostmi. To pokaže v krasni in napol barbarski sceni pred katedralo v Kremlu, kjer — potisnjen ob steno od navihanega in neizprosnega Borisa Godunova — joče proti carici: "Bog, Bog, zakaj si me naredil za carja?"

Fjodora je igral Ivan Moskvin sijajno in nedosežno. Njegovega nasprotnika Godunova je igral Aleksander Viknjevskij, silni dramski talent. Vasilij Lužskij ima vlogo princa Ivana Šujskija. Olga Knipper-Čehova je carica. To so glavne osebe, ali prezreti se ne sme kopica dvorjanov, trgovcev in drugih, katerih kar mrgoli na odru v raznih prizorih in vsak teh je perfektni igralec, vsak na svojem mestu, neprestano gibanje, šepetanje, gestikuliranje, smrčanje napragu katedrale, kjer sede berači — vsaka najmanjša stvarca je izvedena do popolnosti. Ravno v najdrobnejših, navidezno najneznatnejših rečeh so moskovski dramski umetniki najstrožji in najpreciznejši.

Zaključujemo to skromno poročilo z besedami kritika "Tribune": Ruski umetniki so prinesli nekaj čisto novega na čikaški oder, pravzaprav novo stvar v Ameriko.

Program indijskih revolucionarjev.

Berlin. — (F. P.) — Indijski revolucionarji, ki bivajo v Nemčiji, so pričeli izdajati v Berlinu svoj list, ki izhaja mesečno. Geslo lista je "Federativna demokratična republika Indije, v kateri bo ljudstvo suveren in katero moramo doseči z vsemi mogočimi sredstvi". Ko je prva številka lista dospela v Indijo, je bila takoj zaplenjena.

Petintrideset delavskih poslancev v Kanadi.

Toronto. (F. P.) — V zveznem parlamentu in provinčnih legislaturah Kanade je 35 poslancev Delavske stranke, ki je organizirana po vzgledu laboritov na Angleškem. V zveznem parlamentu so trije laboriti in 12 poslancev farmarske stranke, ki navadno podpirajo laborite. Poslanci po provinčnih zakonodajah so pa razdeljeni kot sledi: v Ontariju 12, Manitobi 7, Novi Škotiji 5, Quebecu 3, Britiški Kolumbiji 3, Alberti 2 in v Saskatchewanu 1. Vsi so bili izvoljeni v zadnjih treh letih.

Fosterjev proces.

Državni pravdnik je naslikal Fosterja kot "največjega sovražnika ameriške republike".

St. Joseph, Mich. — V torek so bile zaključene adrese na poroto. Državni pravdnik Gore je odprl argumente v imenu države in pomožni generalni pravdnik Smith jih je zaključil. Oba sta slikala obtoženca kot "največjega sovražnika ameriške republike", ki je pripravljen "zadušiti ameriške institucije, ameriški business, vero in sveto družinske srečo v morju krvi". Obenem so leteli napadi na komuniste in komunistično stranko v splošnem, kateri je tožiteljstvo dokazalo, da ima iste smotre in cilje kakor vladajoča stranka v Rusiji.

Smith je v svojem govoru apeliral na porotnike, da se naj spomnijo ameriške krvi, ki je bila prelita zastonj, ako smejo ljudje kot je Foster nemoteno delovati za "uničenje domovine". Smith je vedel, da so nekateri porotniki imeli sinove v vojni in zato je hotel s temi besedami vplivati na njihova čutstva.

Glavni zagovornik Walsh je posegel daleč nazaj v zgodovino starih Grkov in prikazal Sokrata kot mučenika za nove ideje. Omenil je Kristusa, Bruna, Galileja, Husa, Savonarolo, Washingtona, Jeffersona, Websterja, Johna Browna, Wendella Phillipsa in Lincolna. Nova ideja se ne da zapreti ali ubiti na vislicah. "Lahko križate Fosterja, toda on odide z neskrivnjeno glavo. Zaprite ga v ječo in zaprli boste v živ grob nedolžnega človeka," je rekel zagovornik.

Walsh je dejal, da komunistična konvencija v Bridgemanu ni bila noben zločin. Nobeno hudodelstvo ni bilo izvršeno.

Zanimiv zagovornik Fosterja je bil Hamphrey S. Gray, miljonar-odvetnik in cerkvenjak iz Benton Harborja. Dejal je, da je Foster žrtva kapitalističnih sil. Ker niso te sile mogle dobiti Fosterja v stoterih stavkah, so zdaj pograbile priliko, da se zneso nad njim. Komunistična stranka ni stranka nasilja.

"Ideja komunizma se ne da uničiti s procesi in progoni," je grmel Gray. "Ako je ideja dobra, mora zmagati kljub vsem persekucijam, ako pa je slaba, propade samaposebi. Kaj je komunizem? Upanje, da velika večina ljudstva, delavci in farmarji, prevzame vlado v svoje roke v interesu te večine."

BREZPOSTAVNOST NA VZHODU TE DEŽELE.

New York, N. Y. — Federated Press. — Vzhodni del te dežele je bil zadnjih devet mesecev v stanju skoro neverjetne brezposlavnosti. Nasilnost, zločinstvo in divjaštvo je strašno razsajalo. Požiganje, napadi, razstrelbe z dinamitom in cela vrata manjših hudodelstev je bila na dnevnem redu, in krajevna in državna policija ni mogla priti vokom temu divjaštvu, dasi je bilo na tisoče in tisoče najetih straž v službi. Tako splošen je bil val nasilstva, da niso mogli javni in zasebni čuvarji postave storiti drugega kakor par aretacij in nekaj čisto malenkostnih obsodb.

Ljudje, ki prebivajo na tem ozemlju, se niti niso mogli zavedati teh strahot in skoro bi ne vedeli dali železniški uradniki, ki so ponikoli zanje, če bi tega uc novedali zaprisežene izjave za postopanje proti stavkujočim delavcem v Chicagu.

To zapriseganje je sedaj končano. Izjave bodo predložene sodniku Wilkersonu v Chicagu dne 2. maja.

ZDRUŽENE DRŽAVE IMAJO VEČ ŽELEZNIŠKIH PROG, KAKOR JIH POTREBUJEJO.

Boston, Mass. — Združene države imajo veliko več železniških prog, kakor jih jih pa treba, je rečeno v spomenici, ki jo je predložil zvezni sodnik George W. Anderson newenglandskemu komiteju za železniško spojitev. Sodnik Anderson je bil svojčas član medržavne trgovske komisije. On pravi, da povzroča prevelika množina železniških administracij, neskončna vrsta postranskih prog itd. raztegljivost ameriških železnic. In ta pa ima strašno veliko tekmo za prvenstvo in dobičke.

V smernicah industrijskega razvoja v Ameriki ni ničesar, kar bi opravičevalo nadaljno raztenitev železniških prog v tej deželi.

SACCO POVEDAL SVOJE MISLI O PRAVICI.

Dedham, Mass. — Nikola Sacco, ki so ga obsodili na smrt, ker je obdolžen umora in metanja bomb na ameriška poslaništva v Evropi, ne prejema še dvaindvajseti dan nobene jedi vase v norfolkski okrajni ječi, Dedham, Mass.

Oslabljen vsled dolgotrajnega posta je Sacco narekoval nekemu časnikarskemu poročevalcu s svojega ležišča v celici štev. 14. naslednji članek:

"Jaz, ki ljubim življenje tako strastno, sem se odločil umreti, zakaj, vsi, ki smo tukaj, smo pač le živi mrliči.

"Dvaindvajset dni še nisem pokusil hrane. Ležim na jetniškem ležišču in sem le še senca temu, kar sem bil poprej, in smrt se mi bliža polagoma. Toda pozdravil jo bom ves vesel, zakaj, šele v grobu bom našel mir. Nič več ne bom nadlegoval svojih iskrenih in zvestih prijateljev, ki so se obupno borili tri leta za to, da bi me rešili smrti, dobro vedoč, da bi jaz ne mogel umoriti nikogar.

"Vsak dan v ječi je dolg liki neskončno leto, in zdi se mi, kakor da sem bil prijet in odveden pred davnimi, davnimi leti zaeno s svojim prijateljem Jernejem Vanzettijem v ječo.

"On je bil ribič, jaz pa čevljar. Oba sva čitala in mislila. Naposled sva uvidela, da je ta svet strašno krut za siromake. In jela sva učiti svoje sobrate, kako izboljšati težko življenje.

"Izpočetka nisem vedel, zakaj sem bil prijet. Naposled sem izvedel, da so me zaprli radi umora.

"Kako strašna misel! Da bova Vanzetti in jaz, ki sva bila pripravljena vsak čas dati svoje življenje za sočloveka, obtožena in obsojena umora! Nisem mogel verjeti tega, ali prešli so dolgi pusti dnevi, in prišla je noč — in jaz sem bil še vedno v jetniški celici.

"Potem je bila obravnava. Moji pravni zagovorniki so govorili. Dvanajst mož jih je poslušalo. Laški konzul je prisegel, da sem bil jaz v njegovi pisarni, ko je bil izvršen umor, več milj proč od pozorišča. Ali porota se je vrnila s strašno besedo "guilty-kriv."

"In jaz sem bil zaznamovan s tisto besedo, zaznamovan, da sem morilec.

"Že več mesecev ležim na ozki jetniški postelji ter se čudim in premišljujem.

"Okoli mene je neprestan molk, okoli mene se vleče usoda tistih, ki so pokopani živi.

"V duhu vidim pred sabo svojo drago ženo, svojega malega sina Danteja in svojo detinsko hčerko. Mislil sem, da moram znoreti. Z njimi se nisem mogel več igrati, zakaj, med nami je tista mehanična stvar, ki ji pravimo postava, in ki me je pokopala tukaj.

"Kako dolgo moram vztrajati? sem izpraševal sam sebe. In v tišini in molku te ječe sem si rekel v globini svoje duše, da ne maram vztrajati še nadalje. Jaz, ki sem mrtev, jaz, ki postajam mrtev, še vedno ljubim življenje z vsem svojim srcem, jaz, ki sem nedolžen.

"Postava me ni hotela umoriti. Moji prijatelji niso hoteli, da bi umrl. Ali naj potem za vselej gnijem v celici in trpim muke obsojenih?

"Boljša je smrt — smrt ali svoboda, brez katere ni življenje nič.

"Zato ne maram jesti. Vsi prosijo, naj jem. Ali dokler me ne zapusti zavest, ne bom jedel, zakaj, jesti pomeni le podaljšanje žive smrti.

"Mojo ženo, moja otroka in mojo svobodo ali pa smrt. Ali ni ta boljša od takšnega-le življenja?"

DELAVSKA ZGODOVINA JE ZGODOVINA SUŽENJSTVA IN PLAČANSTVA.

New York, N. Y. — Federated Press. — Nacijonalizacija in demokratizacija je v industriji neizogibna, je dejal dr. Percy Stickney Grant članom newyorške trgovske šole v tem mestu. Kakor se je izjavil, da za dosego politične demokracijo potrebna industrijska demokracija.

"Delavska zgodovina je zgodovina suženjstva in hlapčevanja," je dejal. To vse mora biti izpremenjeno. Današnji trgovec mora biti drugačen od onega v preteklosti. On se mora zavedati, da niso kapitalove dividende samo zanj, nego za vse prizadete in družbo."

MEHIŠKI TEMPEL POMEMBNEJŠI OD TUTOVE GROBNICE.

San Francisco, Cal. — Prvi človek, ki je še bival v podzemskih jamah, je pričel misliti v Ameriki, ne pa v Egiptu ali v Aziji.

Ameriko smatra svet za "najmlajšo kulturo" med vsemi celinami. Ali v resnici pa je kraj, kjer je prišel primitivni človek na abecedo ter se tako pospel iz vrste kotlinarjev in duplinarjev na svoje sedanje stališče.

Pred kakimi 8,000 leti je živelo v Mehiki pleme ljudi, ki so vdobljali svoje misli v kamen, ali pa jih vrezavali in vžigali v les, pleme ljudi, ki so postali civilizirani, ko so ob Nilu v Egiptu še bivali divjaki.

Tako se je v bistvu izjavil profesor Byron Cummings z arizonske univerze, ko je imel razgovor z nekim časnikarskim poročevalcem. On se je pred kratkim vrnil iz Mehike, kjer se je ameriška ekspedicija pod njegovim vodstvom dokopala do dokazov o najstarejši civilizaciji na svetu.

Svet govori o krasnih egipčanskih piramidah kakor o najveličastnejših spomenikih, ki jih je zapustilo starodavno pleme potomstvu o svojih uspehih na vseh poljih človeške delavnosti. Ali v Mehiki je videti celo vrsto templov in piramid, med katerimi je ena večja od katerekoli v Egiptu.

S hriba San Cuicuillo blizu Tlapama v Mehiki so odstranili šele pred kratkim debelo plast lave in našli od spodaj tempel, o katerem menijo, da je star 8,000 let. Hieroglifi (starodavni znaki za črke), ki jih je videti na stenah v templu, niso še razrešeni in razočeti, ali dokazujejo pa, da je hotelo tisto starodavno pleme zapustiti potomstvu zapiske o svojih nehanjih in dejanjih.

Pred dvema tisočletjema je jel delovati ognjenik Hitli in pokril je tempel z lavo. Odtlej je počival tisti tempel nemoten pod lavo, dokler ni pričel profesor Cummings svojega izkopavanja. Velikanska zgradba meri v premeru 420 čevljev v tempelju z vrhom, ki meri v prerezu 290 čevljev.

"Ta tempel", pravi profesor Cummings, "označuje pričetek masivnih stožcev in piramid v severni Ameriki in očituje razvoj domače ameriške arhitekture v ravno tako krasni luči kakor izkopine v starodavnem Egiptu ali Babilonu."

Profesor Cummings pravi, da čaka tistega, ki bo razrešil napise v hieroglifih, zelo bogata znanost glede na podatke o tej propadli civilizaciji. Kakor je razvidno iz načrtov, se namerava omenjeni profesor vrniti tjakaj na nadaljnje izkopavanje koncem tega leta.

"Mehiška vlada nam je nudila neomejeno pomoč v denarju in in delu. Ameriška vlada bi naj sledila mehiškemu zgledu ter pospeševala raziskavanje, ki utegne dognati stopinjo kulture prvotnih Indijancev," je še pristavil profesor Cummings.

RUDARSKA PLAČA V INDIANI.

Premogarji, ki delajo v rovu štev. 4, Crown Hill, v Indiani, so povprečno zaslužili v času med leti 1921 in 1922 po $992.38 na leto. Če vzamemo 303 delovne dneve v dobrem letu, pride dnevni zaslužek na $3.28. Seveda ni rov obratoval 303 dni na leto nobenkrat v omenjenem času. Ali rudarji in njih družine se morajo preživljati, pa naj rov obratuje, ali ne.

Družine teh rudarjev niso imele $3.28 na dan za hrano, streho, obleko in druge življenjske potrebščine. Pišla plača je morala biti razdeljena na 365 dni. Tako je prišlo na dan $2.72 za vse družinske potrebe in udobnosti. Če razdelimo tisto plačo na podlagi preračuna, ki ga je podal zvezni delavski department, bi prišlo okoli $1.08 za hrano. Delodajalci trde, da je večina tistih družin še vedno pri življenju; zato je plača popolnoma v soglasju s principom preživilne mezde. Ali vedo pa natanko, da temu ni tako, in da je propaganda, s katero so preplavljali to deželo ter zatrjevali, da so zaslužki naših premogarjev sijajni, pravi pravcati porog ali ironija. Odjemalci naj bi vedeli, da je njihov premog kopal delavec, čigar družina nima več kakor samo $1.08 na dan za hrano.

Zelo zanimivo je to, da je mogoče dobiti poročilo o enem samem rovu, zakaj, vlada izdaja le poročila, ki se naslanjajo na povprečnost splošnega položaja.

Slovenska Narodna Podporna Jednota

Ustanovljena 9. aprila 1904. — Inkorp. 17. junija 1907 v državi Illinois.

GLAVNI STAN: 2657-59 SO. LAWNDALE AVE., CHICAGO, ILLINOIS.

Izvrševalni odbor:

UPRAVNI ODSEK:

Predsednik Vincent Calabar, podpredsednik Andrew Vidrich, R. F. D. 9, Box 61, Johnstown, Pa., gl. tajnik Matthew Turk, tajnik bolniškega oddelka Blaz Novak, gl. blagajnik John Vegrich, uredniki glasila Jos. Zavertnik, upravitelj glasila Filip Godina.

POROTNI ODSEK:

John Underwood, predsednik, 607 W. Hay St., Springfield, Ill., Martin Železnikar, Box 276, Barberton, Ohio, Fred A. Vider, Box 672, Ely, Minn., John Terčelj, Box 92, Hendersonville, Pa., John Govich, 416 W. Hay St., Springfield, Ill.

BOLNIŠKI ODSEK:

OSREDNJE OKROŽJE: Blaz Novak, predsednik, 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
VZHODNO OKROŽJE: Jacob Ambrožič, Box 236, Moon Run, Pa.
John Grdelj, 14621 Pepper Ave., Cleveland, O.
ZAPADNO OKROŽJE: Anton Sular, Box 104, Grass Range, za jugozapad.
Max Mare, Box 166, Bald Butte, za severozapad.
Mike Zagel, 6453 S. Winchester St., Murray, Utah.

Nadzorni odbor:

Frank Zaitz, predsednik, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill., Frank Somrak, 5800 Prosser Ave., Cleveland, O., William Sitter, 6404 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Združitveni odbor:

Predsednik: Frank Aleš, 3124 So. Crawford Ave., Chicago, Ill.
Josko Oven, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill.
Jos. Skuk, 6404 Orton Ct., Cleveland, Ohio.

VRHOVNI ZDRAVNIK: Dr. F. J. Kern, 6233 St. Clair Av., Cleveland, O.

POZOR!—Korespondenca z gl. odborniki, ki delajo v glavnem uradu, se vrši takole:

VSA PISMA, ki se nanašajo na posle gl. predsednika se naslovi: Predsedništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE BOLNIŠKE PODPORE SE NASLOVI: Bolniško tajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

DENARNE POŠILJATVE IN STVARI, ki se tičejo gl. izvrševalnega odbora in jednote vobče se naslovi: Tajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE V ZVEZI Z BLAGAJNIŠKIMI POSLI se pošiljajo po naslovi: Blagajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Vse pritožbe glede poslovanja v gl. izvrševalnem odboru se naj pošiljajo Frank Zaitzu, predsedniku nadzornega odbora. Njegov naslov je zgoraj.

Vsi prizivi na gl. porotni odsek se naj pošiljajo na naslovi: John Underwood, 607 W. Hay St., Springfield, Ill.

Vsi dopisi in drugi spisi, naznanila, oglasi, naročnina in sploh vse kar je v zvezi z glasilom jednote, naj se pošilja na naslovi: "Prosveta", 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Rov štev. 4, Crown Hill, je imel povprečno po 111 nakladalcev v letu 1921., a 97 pa lani. L. 1921. je rov obratoval 135 dni ter spravil v celem 118,493 ton mehkega premoga na površje. Za razstrelivanje premoga so premogarji prejeli $127,972.44, ali po $1.08 za vsako tono. Ali ti premogarji si morajo sami kupiti smodnik. Produkcija v l. 1921. je zahtevala 2726 sodčkov smodnika po $2.25 sodček in 6994 sodčkov po $2.40. Ali z drugimi besedami, premogarji so plačali iz svojega žepa $22,919.10 ali nad eno šestino svojega zaslužka za smodnik.

To je rov, kjer so nakladalci dejanski pridobivalci premoga. Dobivajo pa še nekaj drugih malenkosti za razne izdatke, v skupnem znesku po $1 na dan. In tako je prišlo na vsakega premogarja povprečno $930.32 l. 1922 in $1054.42 l. 1921.

L. 1922. so dobili delavci, ki jim je treba tvegati svoje življenje in prenesti vse težave v premogovniškem rovu, za svoje delo $86,643. In po nadrobni ceni bi morali ljudje v Chicagu plačati za njih produkte nad sedemsto tisoč dolarjev.

ZVEZNA VLADA NE BO ZABRANILA ŽENI RUSKEGA PREDSEDNIKA VSTOPA V TO DEŽELO.

Washington, D. C. — Feder. Press. — Predkratkim je prineslo angleško časopisje v tej deželi vest, češ, da namerava delavski tajnik Davis zabraniti ženi ruskega predsednika vstop v to deželo. Ali danes je ta vest zanikana. Delavski tajnik ni doslej še imel takega namena.

Departmentovo uradništvo se še ni pobrigalo za bivšega kupčijskega odposlanca v Ameriki in Gregorija Weinsteina, o katerih gre glas, da sta na poti v to deželo. Ali nasplošno prevladuje mnenje, da nista Martens in Weinstein na poti semkaj. Nadalje tudi zatrjujejo, da bi ne mogla v to deželo, če bi tudi hotela.

Slučaj Mrs. Kalinin je popolnoma drugačen. Žena ruskega predsednika ni bila še nikoli deportirana iz Združenih držav. Ona pride semkaj nabirat denar za tiste, ki jih je tako strašno hudo prizadela lakota. Državni department je potrdil njen potni list, in iz nobenega razloga ni misliti na to, da bi Mrs. Kalinin ne smela v to deželo.

VETERANI SVETOVNE VOJNE SVARE PRED FAŠIZMOM V AMERIKI.

Minneapolis, Minn. — (Feder. Press.) — Organizacija naprednih dosluženih vojakov "World War Veterans", ki ima tu svoj sedež, je razposlala na svoje člane okrožnico s svarilom, naj pazijo na italijanske agente, katere je Mussolini poslal v Ameriko, da naredé iz ameriških Italijanov del fašistovske mašine v Italiji. Mussolini ne more izpolniti obljub, ki jih je dal hordam fašistov, pa bi si rad pomagal s ameriškimi dolarji. Organizacija apelira na delavce italijanske narodnosti, naj obrnejo hrbet Mussolinijevim agentom.

KAKO MISLI BARSON ZAGOTOVITI MIR V PREMOGOVNI INDUSTRIJI.

(Nadaljevanje s prve strani.)

premogovnike, vodila obratovanje ter prodajala premog občinstvu."

Po Babsonovem mnenju je to jako slaba zahteva. Sicer priznava, da bi ljudstvo potem dobivalo premog po mnogo nižji ceni, in da bi bili premogarji pošteno plačani, ali hudo pa se boji, da bi nemila vlada izgube, narod pa večjih davkov.

Najbolje je, meni Babson, da ostanejo premogovni rovi še nadalje v zasebnih rokah. Dežela naj bi bila razdeljena v pasove, kjer ni premogarskih unij, in one, koder so. Nadalje se mu zdi hudo, ker ni več posebne kompetic'je v industriji. Zato je treba gledati na to, da bo kompetic'ja v polnem zamahu. To pa je le tedaj mogoče, kadar ni delavskih organizacij. To se pravi, kadar ni unijskih mezdnih lestvic, kadar morejo lastniki najemati premogarje za tako plačo, kakor se jim zdi najprimernejša. In najprimernejša se jim zdi, kadar je najnižja.

Nadalje se mu zdi neobhodno potrebno nastaviti vladno komisijo, ki naj bi imela nalogo gledati na koristi splošnega občinstva.

Če bi bil gospod Babson le malo bolj premislil celo zadevo, pa bi ne bil razodel svojega načrta javnosti, zakaj, po njegovih nazorih bi se ljudstvo pomaknilo za sto let nazaj, lastniki premogovnih rovov bi lupili premogarje in prav pošteno odirali 'splošno občinstvo.' Taki načrti ne bodo napravili konca sporom med lastniki in premogarji. Le če bi vlada prevzela premogovnike ter tako uredila njih obratovanje, da bi delali premogarji celo leto, bi se ne bilo treba bati nikakšnih stavk.

TURŠKI PAVLINA.

Nasradin-hodža prisloni svojo lestvo na zid nekega vrta in splezа navzgor. Ko je bil na zidu, ga zapazi vrtnar in reče:

"Kaj hočeš tukaj?"

Nasradin-hodža mu odvrne:

"Lestve prodajam."

IŠČE SE

sestra pokojnega John Lesar-ja, doma nekje od Ribnice. Sestra se nahaja menda nekje v državi Utah. Njen brat John Lesar je umrl dne 17. marca 1923. Za nadaljna pojasnila o njegovi smrti naj se prigiasi na naslov: Smuggler Union Mining Co., SMUGGLER, COLORADO. (Adv.)

Naše družinske razmere.

Roslyn, Wash. — Kada sam po prvi puta opazio u "Prosveti" ženitbenu ponudu u obliku oglasa, u kojem se veli "ne maram divorsane", bilo mi je upravo žao toga čovjeka i ujedno pričinio mi se je smiješnim, kako naivni dječak, kada izlane smiješnu riječ. Po svoj prilici motivi oglasača bili su najbolji za njegov idealan bračni život, za kojim posve prirodno teži, ne samo takvi već na tisuće tako osamljenih. Izgleda, da nisu predvidjali posljedica tih svojih oglasa i fakat je, da su skroz jednostrani. Očito je, da slabo ili nikako ne poznavaju života, koji je i onako prilično kompliciran, bez da kažem za oženjene "divorsane" i nedivorsane. I naravno, oglasili su se mnogi pa tako i one, koje su učinile "bad deal", kada su se oženile, jer su kašnje morale i bile prisiljene, da se takvoga nesnosnega položaja riješe, dok nije prekasno. Kada dodju djeca, nije to jednostavno se rastaviti; da je tako, svjedoče nam i nekoji dopisi, koji su u tom pravcu izašli i iz kojih se možemo mnogoćemu naučiti.

Od tada pratio sam sa nekom resignacijom sve te dopise, komentare itd. o tom važnom pitanju. Mnogo toga može se tu i tamo opaziti, pa tako dobra i slaba strana, kao i pomanjkavost poznavanja ljudske naravi na koju se, kao uvjek kod nas, tako malo gleda. Ima i takvih, koji posjeduju stanovite puritanske nazore i takvima se ne svidjaju ti dopisi — a svejedno ih čitaju — češ, da je prostor lista za "bolje stvari" itd. Ima raznih isprika. Nu, kada im se malo pobliže zaviri u njihovu dušu, opazit će se, kako im je postalo neprijatno, jer mnogo toga, što je u tim dopisima, tiče se samih njih i zato ne rado gledaju istini u oči. Ima i takvih, koji bi najradje bacili list van iz "svoje kuće", bojeći se, da im žena opazi te dobre stvari i tako pravi nemir u kući. U kratko: najbolje bi bilo, da se udovolji takvima, da se ništa ne piše, da sve ostane "pri starom" i jer tamo je court za te "stvari" i tako će biti najbolje. Vremena se ali mijenjaju, kolo napredka i naobrazbe, pa i ako istina dosta polagano, ide svojim putem pa tako počele su i žene opažati, da su i one bića, da i one imaju stanovita prava na širi, slobodniji i tako ljepši, ugodniji i sretniji život; tražbine koje punim pravom zahtjeva od svojega bračnog druga, koje on — u mnogo slučajeva — neće, da prizna svojoj ženi. Posljedice su razne, a prilično dobro poznate iskrenim čitateljima tih redaka u "Prosveti."

U današnje doba piše se u modernim magazinama i djelima, traže se uzroci tome socijalnome zlu ne samo s ekonomskog, već i sa zdravstvenog gledišta; u pravom smislu riječi, danas takva pitanja nisu "sveta obiteljska" već pitanja koja zasjecaju duboko u život svih mas. Naročito mi Slaveni i onako oskudjevamo na širi roj literaturi i ni iz daleka nemamo prilike, da čitamo mnogo toga, što se n. pr. može dobiti u engleskoj literaturi. S vremenom ići će i kod nas bolje, imati ćemo časopisa i knjiga — samo kada budemo htjeli, da ih imademo — do tada ali strpimo se s ovim, što imamo, da bude veće, bolje i ljepše.

Iz raznih modernih magazina (časopisa), iz raznih djela, koja se bave pored drugih i pitanjem braka i temeljito rasudjivanja i predodžbe ozbiljno proživljenih dojmova i opažanja iz života, sve to proučio sam; čini mi se, prilično dobro i nastojao sam razumjeti i jednu i drugu stranu a takodjer i zato što i sam spadam u "klasu pečlarjev", prem se ne bečlam sada, imam ali iskustva iz prošlosti i u toj grani svagdanjega života. Mogu takodjer reći, da ima mnogo toga što sam imao prilike opaziti i doći do boljeg i podrobnijega opažanja, jer posao kojega obavljam preko 12 godina, daje mi svakim danom prilike mnogo toga upoznati, što mnogima uz najbolju volju nije moguće.

Nije mi ni na kraj pameti, da branim ili zagovaram bečlarje, niti t. zv. divorsane, držim ali za potrebnim, da o tome reknem par riječi sa najboljom namjerom. Dopis iz Crested Butte, Colo., 50 br. mi se prilično dopada, reči mu ali imam, da živimo v prilično modernem vremenu, i držim, da bi mu u istini dobro došla pojasnila knjige "Woman and the New Race", by Margaret Sanger, glasovite boriteljice za bolji ljudski rod. Ni potreba obazirati se na "svojega očeta" itd. jer ona vremena su prošla; danas je delati tako, kako bo nama najbolje. Dajte, da priznamo, da malo manj robova bi dobro došlo za do ona vremena, kada se budu mogle razmere, kaki vi dobro navadjate, odstraniti; jer moramo priznati, da smo radnici "good breeders" — robov. Ah, mi se bo reklo tamo iz kota jer sam samec, nemam "izkušenj" u pitanjih "oženjenih". Takvima prepuštam drage volje, da tako sebi za utjehu misle, jer je pitanje tako delikatno i nije moguće pisati o njemu podrobnije; prišapnuti ću im, da malo već osobne kontrole, više obzira sa svojim bračnim drugom, i išlo bude bolje; bude manje "divorsanih" in što je najglavnije bude manje — robova.

Mladić od 25—30 god. se oženi i još se nije navršila jedna godina, postao otac. Razumije se posve je to prirodna pojava, a i sam sam zato, da imate djete, pošto i ja ljubim djecu. Nu, šta je dalje? Još skoro nisu prošle dvije godine, eto ti drugo dijete, pa onda treće itd., a on jadnik tek je možda u stanju, da odgoji dvoje, a ni dvoje u većem broju kako bi ih morao da odgoji. Pruži im priliku za naobrazbu i tako šire polje za bolji i sretniji život, koji je pred njim i na kojega ima pravo, da traži od svoga oca. Nu, šta se njih tiče, kako će njegova djeca živjeti, ne računa on jadnik, da će možda ostati bez matere, bez njega samoga jednoga dana i da će baš on biti prisiljen — ne jedno ili dvoje već po pet i više, da traže milostinju ili, da ih sam on spremi u zavod "milosrdnih sestara" ili sličnih zavoda, da ih tada tamo hrane sa otpadcima, koje takvi zavodi poberu sa stola raznih hotela i restauracija. Pred nekoliko godina čuo sam na vlastita uha, gdje su mi rekli: "Kako teško ja radim i kopam, tako će i on". Ah, kako je teško na sve to gledati čovjeku koji sve to vidi okolo sebe! Zar nije skrajno vrijeme, da se počnemo jednom baviti samim sobom? Nije li vrijeme, da se medjusobno bratski razumijemo — posavjetujemo i na taj način radimo za boljitak svih nas a napose našeg naraštaja?

Možete si zamisliti život tih žena sa velikim brojem djece, suvišne djece, ako još k tome dodamo po koji broj "bordera" što je još po nekih naših obitelji "u običaju". Ne mnogo godina natrag bila to posve obična pojava u našim naseobinama. Možete si zamisliti, velim, život tih žena? One nemaju ni sata vremena već su vječito upregnute u jaram vječnoga kuhanja ,pranja i čištenja itd. Možete si zamisliti život i onih žena, koje nemaju veliki broj djece i nemaju bordera, a kojima muž sve slobodno vrijeme protura u t. zv. "pool rooms", uz karte ili "shaking dice", zaigra ne samo par dolara, već i sto pa i više; vucari se kojekuda, samo ga nije doma, a žena sama sa djecom kod kuće neka se "zabavlja" s njima. Za nju je peć i lonci, a on — ta on ima pravo na "zabavu" — da se razonodi, ta tko bi bio doma "uvjek". Kada dodje doma postane predmet galame i kao da mu je prirodjeno biti odvratnim i dosadnim, ako k tome uračunamo par čašica, koje je srknuo svojim ženama. I onda koje čudo, da se takva osamljena i zapuštena žena počne jediti na svoj jadni položaj takvoga bračnoga života, na svoga muža a i na svoju djecu? Ima ih, koje su odvažnije i koje ranije uvide — dok još nije djece, ili dok ih nije više — svu tu sebičnost i sve njegove slabe strane, koje on nikako ne želi ili nastoji izravnati. Velim, kada te žene sve to spoznaju u svome mužu, tada se hvataju najzgodnijeg sredstva — rastava braka — jer to je jedini izlaz iz pakla. Zar se ju može kriviti?

Istina, ima i takvih — vidio sam i sam—žena, koje zahtjevaju od svoga muža nemogućnosti, koje bi htjele vječne zabave, ljepih haljina i sve što ide s time, ništa ne raditi, čak neka si sam muž ručak priredi, a ona ljepo spava u krevetu, u kući pravi nered i zbrku i kada ozbiljan muž uvidi sve te slabosti u svojoj ženi i ako nikako neće, da se opameti — velim i opet, rastava braka je jedini put izlaza iz takvih neugodnih bračnih veza.

"Čitateljici iz Montane", divorsanim i nedivorsanim Amazonkama: morete sebi za utjehu govoriti da vam nije stalo za bečlarje i da za vas moreju biti mirni znamo, ali da duboko u vašim srcima želite i težite druga i ljubavi muža kakvoga si u svojoj mašti zamišljate jer to je naspokon posve prirodno kod zdrave i razvijene žene — inače nije žena. Pozabavite se malo i s vašim pomanjkljivostima i slabostima, o kojima piše dobre i poučne članke za žene znana i glasovita američka spisateljica Kathleen Norris. Malo više iskrenosti, više razumijevanja, stvari ozbiljno posmatrati, jer sarkazam osudjivanja bečlarjev nema mjesta kod razumnih ljudi. Ako je takovih, koji nisu u stanju ili nisu imali prilike, da se upoznaju za uzročima, koji su doveli do "divorsa" nemate prava, da osudjujete sve bečlarje, jer kada bi ti znali sve to oni, ne bi uvrstili tako smiješan, da ne rečem glup oglas "ne maram divorsane", jer upravo ta divorsana bi njemu bila možda najbolja družica i uzormajka njegove djece, kakvu si u svojoj duši svaki razuman čovjek želi dobiti.

Što se tiče bečlarskoga načina života, nije to razumije se idealan, sretan i zadovoljan bračni život, kakvoga si mnogi bečlar u svojoj maštu stvara. [illegible] bolji od onoga po nekim našim "boardinghousima", gdje jedeš što ti se da-de, bez da nabrajam podrobnije druge neurednosti, koje nisu ni malo ugodne čovjeku boljega ukusa. Prošao sam kroz sve to, vidio sam i dnevno, vidim i mogu mirne duše reći, da većina bečlarjev danas je tako rekuć prisiljena, da se bečla jer jede šta ih je volja, u svako vrijeme i kada hoće, jer nije u strahu da će mu se kazati: "ako ti nije pravo, traži si drugi board". Razumije se da je danas ipak malo bolje, nego je to bilo prije nekoliko godina, ipak ali malo više prijaznosti bi dobro došlo. Mogu mirne duše reći, da kada bi došlo do toga, da biram izmedju bečlanja i kojekakvih t. zv. boarding houses, da bi radje obim rukama prigrlio bečlanje, ne zato, što ga volim, već zato što ljubim slobodu i ono parče vremena, što mi ga preostaje iza obavljenog posla, hoću, da u miru i harmoniji sprovedem koji si velikom većinom bečlarji mogu stvoriti, a ako ne bolje, da se bečla sam, nego da jedan gleda razne neugodne hire drugoga. Živimo u doba gdje smo još jako daleko od perfektnosti i zato nitko, a najmanje naše Amazonke nema prava, da osudjuje i omalovažuje život bečlarjev. Budimo iskreni; zavirimo malo bliže u život t. zv. "bračnih parova", tih "oženjenih" i vidjet ćemo mnogo toga, što je sto puta gore od života bečlarov.

Onima koji se protiviju iskrenim i otvorenim raspravama takvih zamašenih i važnih pitanja, želim kvotirati riječi Arthemus Warda: "Ne dolazi zlo toliko od ljudskog neznanja, već jer ljudi znaju mnogo toga, a što nije tako." — **M. Plesha.**

Herrin.

(Prosto po brošuri U. M. W. of A. za Illinois.)

(Dalje.)

Ta del obrambnega zagovora je v glavnem podan, da porota spozna vsa dejstva o razmerah, ki so povzročile umore. Treba pa je dognati, kdo je povzročil umore, ne samo umor Howarda Hoffmana, temveč umore sploh. Kdo je moralno odgovoren za umore? Tudi, če bi slučajno dokazali, da so obtoženci v resnici bili pri pobijanju in so umore vršili, toda, ali so res oni odgovorni za to? Ali ni ničesar, kar bi jih oproščalo in nikakega ozira na položaj, v katerem so bili? Ne glede na nezakonito invazijo v okraj, nezakonito obratovanje rudnika, nezakonito dobavljanje oboroženo tolpe v okraj Williamson, ki je morila in v resnici pričela z neredom, naj se jih obsodi? Početje oboroženih strelcev je bilo prvi pričetek nezakonitih dejanj, ki so vodile v pokolj. Državno pravdništvo se moti, če pravi, da ima vsak državljan pravico, da kadar hoče lahko koplje premog, četudi pri tem pridejo v deželo oboroženi morilci, da jih podjetnik uporabi proti prebivalstvu, katero ni zadovoljno z njegovim početjem. Tak čin je nezakonit.

Usmrčenje Howarda Hoffmana po zakonu ni kaznjiv umor. Prišel bo čas, ko bo sodišču porota rekla, da smo prišli v industrijalno življenje, ko ne sme biti več v miren kraj kot je ta, uvažanja takih ljudi. Verjamemo, da bo ta porota sama tako storila ter se proslavila s svojo pravicoljubnostjo, da za vedno oprosti vse obtožence od najbolj leve strani pa do strelcev.

Ali bo ameriško občinstvo vedno vznemirjeno po teh morilnih bandah? Ali je na vedno obsojeno, da mora iskati samo protežiranja ali bo ta sistem izbrisan kakor je bil v starem kraju? Pravi črni madež v Illinoisu in drugod v Ameriki bo izbrisan tedaj, ko bo uničena institucija strelcev.

Mnogo je bilo govorjenega o črnem madežu za illinoisko državo radi katastrofe v "krvavem Williamsonu". Povedali va mbomo, kdo je tisti, ki je napravil oni grdi madež in vas prepričali, da nobeden teh obtožencev niti ne njih organizacija. Črni madež v okraju Williamsonu je povzročilo pretakanje krvi nedolžnih rudarjev, neoboroženih državljanov vašega okraja.

Čeprav je državni pravdnik Brundage spočetka izjavil, da je krivica pobojev na strelcih samih, ni še bila vložena nikaka obtožba ali sodno postopanje proti krivcem. Kmalu po vstaji je rekel v nekem intervjuvu: "Bil sem v Marionu in preiskal stvar, zato trdim, da ne moremo dolžiti rudarjev Williamson okraja za dogodek. Sploh se mi čudno zdi, kako morejo uteči obtožbi nekateri uradniki rova, ki so bili v tesni zvezi s poboji. Veliko odgovornost nosijo. Po cestah Herrina so pošiljali brez vzroka oborožene straže in tako po vseh javnih cestah Williamson okraja. Opasani z nabojniki polnimi municije, noseči s seboj nabasane puške, so se vozili oboroženi možje na tovrnih avtomobilih po okraju, in sicer v razmerah, ko je bilo 50,000 ljudi te pokrajine brez dela. In za velikim "trukom" so vozili še manjši avtomobili z oboroženimi možmi. To je bilo odprto izzivanje nezadovoljne in v mnogih slučajih lačne mase. Izzivali so jih na poboj in nikaka drugačna posledica ni mogla priti. Ti ljudje so vzeli kontrolo nad cestami, javnimi cestami, katere spadajo ljudstvu — državi. Skopali so 15 čevljev širok jarek preko ceste, da so tam lahko oboroženi ustavljali mimo se vozeče prebivalce. Nikomur niso dovolili, da bi se približal rudniku. Ustvarjali so položaj, ki se je končno razvil v vstajo, v kateri je bilo izgubljenih več kot 20 človeških življenj. Podžigali so ogenj, ki je tlel že tedne, Torej nikakega presenečenja, če se je kaj takega dovršilo. Nek rovski uradnik, pravijo, da je šel po cestah in izjavljal, da je iz Zapadne Virginije, da bo v Herrinu še pokazal, kako je treba nastopati proti unionistom; delal, da bo ravno tako kot v Zapadni Virginiji in Kansasu."

V zagovoru obtoženih petih rudarjev so delavski zagovorniki izjavili, da niso obtoženi prav v nikaki zvezi z umorom Howarda Hoffmana ali kateregakoli drugega gardista ali skeba, ter da bodo tudi dokazali s pričami, da so bili obtoženi med vstajo v kraju, kjer jim je bilo fizično nemogoče kaj takega storiti. Noben obtožencih ni bil med onimi, ki so korakali proti rudišču in sploh ni nikakega vprašanja, da bi bili oni izvršili kak umor.

Tu obdolženi so obtoženi, da se dokaže, kdo je izvršil umore; obtožba je, da se pride do dna ali so obtoženi izvršili umore in seveda tudi, če so bili njih čini nezakoniti. Dokazali bomo, da morilno stremljenje ni samo vzplamtelo v tej občini, temveč srd proti nasilnežem se je razširil preko meje okraja in da je bilo tu mnogo tujcev, ki so prišli celo iz drugih držav. Potovali so po javni cesti na svojih karah, pa so bili ustavljeni in napadeni od onih, ki so sedaj pobiti in tako so se nahajali za časa pobojev tu. Tako je bil med vrstami rudarjev nekdo, ki je rekel, da je prišel od daleč, da se nad nekom maščuje, ki mu je vrgel družino iz hiše in je potisnil njegove otroke v mraz in stradanje. Med korakajočimi proti rudišču so bili torej najrazličnejši ljudje, toda nihče izmed obtoženih.

Ali je izredno usmrčenje Howarda Hoffmana v očeh zakona samostojen čin ali je nadaljevanje in posledica prejšnjih izzivanj in pobojev? Po nekem zakonu illinoiške države je čin, ki je izvršen kot posledica drugega čina ter izvira iz kakega podobnega vzroka, samo del čina. Pri tem ni nikake razlike, če se del tega čina izvrši na enem ali na drugem mestu ali če so ti deli ob različnem času. Glavno je, iz kakih motivov, poštenih ali kriminalnih, izvira prvi del čina, ki povzroča drugega. Tako torej najdemo, da je bil prvi del nasilnih dejanj, nezakonito postopanje napram rudarjem in invazija okraja ter umori oboroženih mož, povzročitelj drugega dela. Lopovski kršilci zakona so ubili nedolžne ljudi, ker bi se to lahko vršilo še dalje, je umevna posledica, da so se oni zoperstavili.

Najvišje sodišče te države pravi, če se je umorjeni in drugi pripravljal na napad obtoženca, da ga pobije, in je pripravil tudi vse potrebno, da ga ekskutira in pobije, tedaj so bili čini umorjenega in onih, s katerimi je bil v zvezi, nezakoniti in kriminalni, delo obtožencev pa le samoobrambno. Evidenca vseh činov in okoliščin, ki so povzročale umore, nam pokazujejo, da so bile usmrčenja, ki jih je izvršila masa, nekaznjiva dejanja. Vsak akt, ki je v zvezi z drugim, da iz njega izhaja, je samo nadaljevanje celokupnega transakta.

(Konec prihodnjič.)

Delavski list je sila, s katero računa vaš nasprotnik.

Naročite se in širite svoje glasilo "Prosveto".

ZASTOPNIKI ZA LIST PROSVETO

so na delu, in skušajo dobiti čim največ mogoče naročnikov. V državi Pennsylvaniji sta brat Anton Ocepek in brat Jernej Kokelj. V državi Ohio, brat Anton Jankovich in brat Tony Ogrich. Na zapadu oziroma v državi Californiji sedaj, brat Frank Richter. V državi Illinois bode obiskala naročnike in druge rojake članica Christina Omahne, zakar želimo, da ji gredo naročniki na roke, ter pomagajo vsestransko pri agitaciji za list Prosveta. Pooblaščeni so vsi nabirati nove naročnike in obiskati naročnike katerim je naročnina potekla. Filip Godina, upravitelj.

ZA KUHANJE PIVA DOMA

imamo v zalogi sled, hmelj, sladkor in vse druge potrebščine. Poskusite in se prepričajte, da je doma pri nas, kuhanj vedno je najboljši in najcenejši. Dobiti je tudi zbirko sodov, steklenic in raznih loncev, itd.

Mi vam dostavimo naročilo po pošti, točno v vse kraje.

Grocerijam, sladčičarjem in v prodajalne železnine damo primeren popust pri večjih naročilih. Pišite po informacije na:

FRANK OGLAR,
6401 Superior Avenue, Cleveland, O.

Na krvavih poljanah.

IVAN MATICIC.

(Dalje.)

Ko je padla zopet noč, smo popustili svoje luknje in zbežali vsi od 2. stotnije. Možgane nam je hotelo razbiti to večno kljuvanje, molčanje in čakanje. Hoteli smo se razgovoriti, razkričati, oddahniti. Za grobljami Sv. Martina smo se zbrali. Bilo nas je še 22 od 120, nekaj jih je še ostalo porazgubljenih v liniji. Poveljnik je bil korporal Cvek, zdrava gorenjska korenina. Poročnik, blaga duša, je bil ranjen že prvi dan. Stikali smo svoje polblazne, izsesane obraze in si gledali v široke, vdrte oči, vsi tresoči se in razdraženi.

"Si še živ?" smo si sikali naglo, polglasno.

"Kako pa prvi vod?"

"Padel je ves, četnik od tretjega ubit, od drugega ranjen, naš razvodnik izgubil obe nogi. Ležal je poleg mene, ogrnil sem ga s šatorko, ker se mi smili."

"Četnik našega četrtega voda je ranjen. Odšel je, hvala Bogu! Škoda, da ga ni vzel vrag, ker ta prasec nas je dovolj strahoval in pretepaval. Ko bi le bil mogel, bi mu bil sam pognal granato v butico in ga vrgel prašičem, da ga požro."

"Kako je z Bratkovičem?"

"Njega ni več. Razneslo ga je na vse strani, še meni je priletelo nekaj v glavo. Ostala sta od njega samo eš dva srebrna goldinarja, ki ležita na njegovi ožgani skali. Kdo ju bo maral!"

"Ubožec! Slutil sem, da bo padel, saj je bil najbolj potrt izmed vseh že ves teden."

"Kdo poveljuje prvi stotniji?"

"Menda narednik, a tretji stotniji praporščak ali pa najbrže nobeden."

Oficirji so bili le še zelo redki razen onih od bataljonske komande, ki se je tiščala doli v grapi tik za linijo, ki pa je bila zdaj popolnoma prazna. Pridirjal je še odnekod neki splašen kadet, se ustavil par minut pri nas, siknil nekaj nerazumljivih besed in zopet izginil. Pozneje je padel še ta.

"Kdaj nas potegnejo ven? Mi ne vzdržimo več, dovolj je tega pekla! Vanj ne gremo za nobeno ceno več, naj nas rajši pobijejo tu!"

"Podajmo se!"

"Te pobijejo."

"Kam pa naj gremo?"

Huuu . . .

Popadali smo na trebuhe. Švignil je peklenski ogenj, treščilo v groblje, da je zaječalo kamenje in železo.

Prišle so kuhinje.

"Katera stotnija?"

"Druga."

Pohlevne živali so se ustavile in razložili smo jim s hrbta težke in vroče tovore.

"Hitro, hitro, da nas ne razbije! V velikem sodu je vino, v malem rum. Tu golaž, tu kruh, tobak, sir, slanina, tu kava, sardine. Vsakega po 120 porcij. Vzemite hitro, nesite kompaniji, da pojdemo nazaj."

"Kompanija je vsa tu."

Planili smo po sodih kot hijena na plen. Pili v strastnih požirkih ogrsko vino, da je cvrčalo po razsušenih grlih.

"K trenu so navozili cele skladanice darov za vas, ki dobro držite. Dobro se vam bo godilo. Vsaka četa dobi svojo harmoniko."

"Mar so nam take dobrote!"

"Kje pa je kor iz Galicije, s katerim nas že tako dolgo tolažijo? Goljufi! O saj vemo, da ga ni in da ga nikdar ne bo! Vse skupaj so same prazne obljube. In mi naj poginemo vsi do zadnjega, pa še ne bodo izprevideli tam zadi, da je tu treba armade, ne pa par zmešanih kompanij! Glejte, le recite tam zadi, da je naša linija prazna, na petsto korakov ni žive duše, bersaljerov pa kot listja in trave. Ali jih čujete, kako streljajo? In tako gre že tri dni in tri noči neprestano, a prej tudi že tri dni pred nami. In zdaj smo zbežali, ker so nam že skoraj zavreli možgani."

"Za božjo voljo, pa se ne umikate? Saj vendar prodre in nas vse zajame in pokonča!"

"Naj prodre, vseeno nam je, če vse hudič vzame! Saj v peklu je bolje nego tu. Pa ne prodre ne, je prenaumen, prestrahopeten. Saj nismo niti strela sprožili, pa si ne upa nikamor naprej."

Delili smo si golaž.

Huuuu . . . "Pazite se!"

Švignil je plamen in treščilo je tri metre v stran.

"Proklete svinje, še pri jedi nam ne dajo miru!"

Izmetali smo iz golaža železo in prst in hlastali dalje.

"Hitro, fantje! Moramo nazaj ,da nam ne pobije konj."

Pograbili smo slanino in sir z umazanimi, smrdljivimi rokami, spravili cigarete, tobak, nalili si v umazane skodelice zopet vina, pili, zmetali kotle na mule, rum obdržali v sodčku, kruh v vrečah.

"Zbogom fantje, pridite kmalu! Vaše trpljenje vam bo stotero poplačano, čaka vas obilo darov. — Še to pismo naj izroči kdo bataljonski komandi, če je še tu, je od divizije."

Začutili smo, da se nam vrača življenje v žile, v kri. Delovalo je ogrsko vino in seglo prav do srca. Pomirilo nam je razbolele živce, grelo nas v prsih. Nažgali smo si oprezno cigarete in si nalili ruma, kamor je kdo mogel.

Poveljnik Cvek nas je spravil v vrsto, prešteł in nam govoril polglasno: "Vrnimo se, fantje, kamor spadamo! Nekoč še mora obrniti na bolje, če ne, bo vse vzel hudič."

"Pa se vrnimo! Ne bojimo se hudiča ne Laha!"

Ugasnili smo cigarete in se odpravili nazaj. Nekdo si je zadel na ramo vrečo komisa, da si z njim zamaši in utrdi kritje. Vračali smo se korajžni med žviganjem, treskanjem in med kupi mrličev. Nekdo je še celo pripomnil: "Saj ta hudič tako grdo trešči, da te še lahko ubije, če te zadene."

(Dalje prihodnjič.)